

Ivo Paić, *Mišljenje/djelovanje*

NIRO Mladost, Mala edicija ideja, Beograd 1979, str. 220

Proces socijalističkog udruživanja rada i samoupravljanja u svetu postao je poznat na primeru Jugoslavije. Međutim, istraživanje ove pojave, bar za sada, nije prelazilo nivo „naučne interdisciplinarnosti”. Proces je pretežno razmatran kao politički, sociološki, ekonomski fenomen, eventualno kao kulturna pojava. Iza svih naučnih interdisciplinarnih refleksija obično stoje netematizovane filozofske pretpostavke, neka vrsta vrednosnih aksiomatika. „Paradigme” udruživanja rada i samoupravljanja, na taj način, postaju, na primer, ili „sistem dijalektičkog i istorijskog materijalizma” i njegovo opredmećivanje u „realnom socijalizmu”, knjizi skicira mogući program on-

ili razne političke filozofije nemarksističke orijentacije i njihovo opredmećivanje u pojavi tzv. radničke participacije u upravljanju, u „rastresitoj kontroli”, u tehnologiji društva izobilja itd. Jugoslovenski slučaj se ili tematizuje kao „varijanta” ili kao „revizija” određenih „modela”.

Pokušaji filozofskog utemeljivanja udruživanja rada i samoupravljanja kao specifičnog procesa socijalističke revolucije dosta su retki i u krugu jugoslovenskih teoretičara, bar na onom nivou na kojem Ivo Paić prilazi rešavanju problema. On, naime, u ovoj, po obimu nevelikoj, ali veoma sadržajnoj

tološkog razmatranja udruživanja rada i samoupravljanja.

Ontologija je teorija o biću. Ivo Paić istražuje bićevne osnove totaliteta društvenog života. On to čini tragom Karla Marxa, da pokaže, da proces socijalističkog udruživanja rada i samoupravljanja nije prosta duhovna konstrukcija kojom se „amorfno društveno delovanje” oblikuje, shodno voluntarističkim idealnim svrhama, niti je prost „odraz” čovekove revolucionarne svesti i volje nezavisne od „večite” zakonitosti „sveopšteg razvitka bića”.

Već i sam taj prilaz je od velikog praktičnog značaja; pokušaj je da se afirmiše čovek kao stvaralачko biće koje samo sebi pravi istoriju, mada određeno dosadašnjim tokovima društvenoistorijskog razvitka. Naime, ovakav prilaz omogućava da subjektivne snage socijalizma identifikuju svoje mogućnosti kao istorijske i kao „eto-ovde” date, putem povezivanja mišljenja i delovanja radi prevazilaženja sveta neljudskosti, oskudice, sputavanosti, tj. otuđenosti od slobodnog ispoljavanja svih čovekovih moći.

Paićev misaoni tok je impozantnom doslednošću i jasnoćom prezentiran već u naslovima sadržaja knjige.

Prvi deo knjige razmatra „Povijesnost mišljenja/djelovanja”. To je profinjena kritika onog „nepovijesnog kategorijskog konstruktivizma” koji nastoji da društvenu stvarnost „uhvati u mrežu konstruisanog naučnog sistema”, da isparcelišući totalitet istorijskog društvenog razvitka progovori o „neumitnim zakonima” koje čovek jedino može u teoriji da odrazi i da, shodno tome, u empiriji realizuje. Kritika pozitivističkog razdvajanja mišljenja i delovanja odvodi Paića do kategorije rada kao osnovne ontološke kategorije. Za njega je „Proces rada: jezgro životnog procesa društva i pozicija revolucionarne kritike sistematsko-konstruktivističkog nepovijesnog mišljenja.”

Razmatrajući „Bit djelovanja i revolucionarno mišljenje” Paić brižljivo preispituje Marxovu teoriju čoveka i rada, da bi kao rezultat skicirao: Vidokrug socijalizma: povijesno-ontološka pozicija rada i dijalektike „potreba—proizvodnja”.

Drugi deo knjige zauzima studija: „Revolucija—pokret—mišljenje/djelovanje”. Dok je u prvom delu naznačena ontološka kategorijalna osnova društvenog totaliteta, u ovom delu se razmatraju konkretne istorijske mogućnosti proletarijata i njegove revolucionarne klase diktature. Paić, mada na veoma sažet način, daje čak programatski jasnu kritiku jednostranosti tzv. „interdisciplinarnog”, tj. pozitivističkog svođenja revolucije na njenu pragmatičko-političku dimenziju putem komparacije Marxovih, Lenjinovih i Staljinovih shvatanja.

Dalja konkretizacija problema odnosa revolucionarnog mišljenja i delovanja postiže se analizom odnosa revolucionarnog pokreta i inteligencije, ideološke inercije u promišljanju Saveza komunista, odnosno, postavljanjem okvira za pitanje o delovanju Saveza komunista.

Na kraju se studija koncentriše na analizu „interesa udruženog rada” zalažući se za takvo „transdisciplinarno” mišljenje/delovanje koje u svom totalitetu nastoji da prevaziđe i svoje sopstvene granice, tj. kako granice utopijske neutemljenosti tako i granice postojeće opredmećenosti i kauzalne determiniranosti.

Knjiga je pisana relativno teškom — samo za marljivog čitaoca pristupačnom — terminologijom. No baš zbog toga je vredna: zahteva misaoni napor, pokreće na razmišljanje, a svojom kratkoćom i čestom nerazarađenošću još više podstiče dalje istraživanje. Paić ne piše kodekse: dileme koje identifikuje; probleme koje postavlja i solucije koje nudi nisu „odraz” večite nužnosti. Naprotiv, čitajući ovu knjigu budi se u nama potreba za dijalogom. Time Paić postiže svoj cilj: smisao čovekova oslobođenja je u naporu da se prevaziđe čovekova postojeća ograničenost. A to je moguće, ukoliko misao/delo i sebe uzima kao predmet kritike, kada se izlaže zajednici radi osporavanja i radi pokretanja novih nastojanja da se biće društveno-istorijskog razvitka razotkrije u svakodnevnoj praktično-misaonoj revolucionarnoj akciji.

Ferenc Bodrogyári